

KRISTIINA KALLEINEN

VALTIO-
AAMUN
AIKA

SUOMEN
SUURIRUHTINASKUNTA
1809–1863



Gaudeamus



Copyright © 2023 Tekijä & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Emmi Kyytsönen

Kannen kuva: Helsinki nähtynä nykyiseltä Tähtitorninvuorelta (1816). Erik Wilhelm le Moinen (1780–1859) maisemamaalaus. Kerttuli Wessman / Helsingin kaupungin-museo / Wikimedia Commons.

Etusisäkansi: Emanuel Thelning (1767–1831): ”Keisari Aleksanteri I avaa Porvoon valtiopäivät Porvoon tuomiokirkossa 1809” (1812). Wikimedia Commons.

Takasisäkansi: Robert Wilhelm Ekman (1808–1873): ”Keisari Aleksanteri II julistaa vuoden 1863 säätyvaltiopäivät avatuiksi” (1865). Wikimedia Commons.

KL 92.6 • UDK 948.0

ISBN 978-952-345-207-7

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2023

SISÄLLYS

I	JOHDANTO	II
	VALTIOPÄIVISTÄ MAAPÄIVIIN, VALTIOYÖSTÄ VALTIOAAMUUN	12
	SUOMI 1800-LUVUN ALUSSA	18
II	HALLINNON JA TALOUDEN UUDELLEEN RAKENTUMINEN SUOMEN SODAN JÄLKEEN	26
	PORVOON MAAPÄIVÄT	30
	HALLINNOLLINEN KEHIKKO SUURIRUHTINASKUNNALLE	35
	<i>Hallituskonselji</i>	35
	<i>Suomen asioiden esittelyn järjestäminen</i>	39
	RUOTSIN JA VENÄJÄN SUHTEET 1809–1812	43
	<i>Haminan rauhansopimus 1809</i>	43
	<i>Subtautuminen Suomen valloitukseen Venäjällä</i>	47
	<i>Korkeita vieraita Turussa 1812</i>	50
	VANHAN SUOMEN INTEGROIMINEN SUURIRUHTINASKUNTAAN	52
	FINANSSIVALTION TALOUSPOLITIikka JA KAUPPASUHTEITA	54
	<i>Rahakysymys</i>	55
	<i>Kauppasuhteita</i>	60
	<i>Viipurin lääni</i>	67
	<i>Merkantilistinen talouspolitiikka ja sen seuraukset</i>	71
	<i>Suomen Talousseura</i>	75

III	OLKAAMME SIIS SUOMALAISIA!	78
	SUOMALAISKANSALLISESTA INTRESSISTÄ SUOMALAI-	
	KANSALLISEEN IDENTITEETTIIN	82
	<i>Monarkopatriotismia</i>	84
	SUOMEN POLIITTINEN ASEMA SUOMALAISTEN JA VENÄLÄISTEN	
	SILMIN.	90
	<i>Autonomia-käsite</i>	91
	ENTISEN VAI NYKYISEN EMÄMAAN KIELI?	94
	SUOMALAISUUDEN RAKENTAMINEN VIIPURIN LÄÄNISSÄ	97
IV	TODELLISIA JA KUVITELTUJA UHKIA	105
	VENÄLÄISET SANTARMIT JA VAKOOJAT	108
	VAARALLISET UUDET FILOSOFIAT JA EUROOPPALAISET ESIKUVAT.	110
	<i>Varhaisromantiikka aiheuttaa häiriötä Turussa</i>	113
	<i>A. I. Arwidssonin varhainen radikalismi ja sen seuraukset</i>	117
	SENSUURI	127
V	KUOHUNTA, KATOVUOSIA, KOLERAA, KOMITEOITA,	
	KANSALLISMIELISYYTTÄ.	134
	VALLANKUMOUS- JA KAPINAUTISIA.	135
	KOLERAA JA KATOVUOSIA	140
	<i>Keisari-parin vierailu Helsingissä 1833</i>	148
	RETTELÖITÄ VIIPURIN LÄÄNISSÄ	151
	TALOUSKOMITEOITA JA KAUPPASOPIMUKSIA	155
	TEOLLISTUMISEN JA AMMATTIKOULUTUKSEN EDISTÄMINEN	161
	KANSALLISMIELIEN NOUSUN MONET KASVOT	164
	<i>Heränneet vs. kansalliset herättäjät</i>	165
	<i>Lauantaiseura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,</i>	
	<i>Kruununhaan piiri</i>	173
	<i>Suomi, yhdistysten luvattu maa?</i>	180

VI	TIEDETTÄ, TUTKIMUSTA JA TUTKIMUSMATKOJA	191
	TIEDESUHTEITA JA TUTKIMUSMATKOJA.	192
	ALEKSANTERIN YLIOPISTON 200-VUOTISJUHLA 1840	208
	<i>Opposition ääni</i>	212
	JAKOV GROT VENÄJÄN KIELEN JA KIRJALLISUUDEN PROFESSORINA.	217
VII	TALOUS YHTEISKUNNALLISTEN UUDISTUSTEN VETURINA.	220
	KOHTI RAHAOLOJEN SELKIYTYMISTÄ	220
	<i>Raharealisaatio</i>	224
	<i>Säästöpankit</i>	229
	TULLIUUDISTUKSET	232
	RAUTAA JA KULTAA	234
	SUOMI ELÄÄ METSÄSTÄ?	236
	SAIMAAN KANAVAN RAKENNUSHANKE	239
VIII	MURROSKAUDESTA UUDISTUKSIIN.	243
	EUROOPAN MURROSKAUDEN HEIJASTUMIA SUOMESSA.	243
	<i>Vanhan järjestyksen vartijat</i>	248
	<i>Fennomaanit vs. liberaalit – maatalous vai teollisuus?</i>	253
	UUDISTUSKAUSI	255
	<i>Tausta: Krimin sota 1854–1856</i>	255
	<i>Senaatin uudistusohjelma ja teollisuuskomiteat 1856</i>	261
	<i>Vapautumisen rajat ja valvojat</i>	267
IX	PORVOON MAAPÄIVISTÄ HELSINGIN VALTIOPÄIVIIN	271
	PORVOOSTA HELSINKIIN: SÄÄTYKOKOUSTOIVEET VUODEN 1809	
	JÄLKEEN.	272
	SUOMEN POLIITTISEN HISTORIAN ”ANNUS MIRABILIS” 1861	281
	<i>Ilman valtiopäiväpäätöstä: rahauudistus ja pankkijärjestelmän uudistus</i>	286
	NÄYTEIKKUNAPOLIITIKKAA KAASUVALON LOISTEESA.	289
	<i>Valtiopäivätyöskentely alkaa</i>	298

X	LOPUKSI	301
	LIITTEET.....	306
	LIITE 1: SUOMEN SUURIRUHTINASKUNNAN HALLINTOKAAVIO ..	306
	LIITE 2: SUOMEN KENRAALIKUVERNÖÖRIT JA MINISTERIVALTIO- SIHTEERIT SEKÄ KEISARIT/SUURIRUHTINAAT	308
	LIITE 3: ESIMERKKEJÄ 1800-LUVUN ALKUPUOLISKON KÄSITTELYSTÄ LUKION OPETUSSUUNNITELMASSA	310
	VIITTEET	313
	KUVIEN LÄHTEET	332
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	334
	HENKILÖHAKEMISTO	349

TIETOLAATIKOT

JUHLAMENOJA JA TANSSIAISIA PORVOOSSA 1809	33
JOHAN JACOB JULIN, VARHAINEN TEOLLISUUSMIES JA FILANTROOPPI	74
JAAKKO JUTEINI, SUOMEN ENSIMMÄISEN KANSALLISLAULUN KIRJOITTAJA	101
SARA WACKLIN, ITSENÄINEN EDELLÄKÄVIJÄ NAISKOULUTUKSEN URANUURTAJANA	189